

पयसौदनं भुङ्क्ते । कर्मेत्यनुवर्तमाने पुनः कर्मग्रहणमाधारनिवृत्त्यर्थम् । इतरथाधारस्यैव हि स्यात् । गेहं प्रविशतीति । ओदनं पचति सक्तून्पिबतीत्यादिषु न स्यात् । पुनः कर्मग्रहणात्सर्वत्र सिद्धं भवति । कर्मप्रदेशाः कर्मणि द्वितीयेत्येवमादयः (२ । ३ । २) ।

तथा युक्तं चानीप्सितम् । ५० ।

येन प्रकारेण कर्तुरीप्सिततमं क्रियया युज्यते तेनैव चेत्प्रकारेण यदनीप्सितं युक्तं भवति तस्य कर्मसंज्ञा विधीयते । ईप्सितादन्यत्सर्वमनीप्सितं द्वेष्यमितरञ्च । विषं भक्षयति । चौरान्पश्यति । ग्रामं गच्छन्वृत्तमूलान्युपसर्पति ।

अकथितं च । ५१ ।

अकथितं च यत्कारकं तत्कर्मसंज्ञं भवति । केनाकथितम् । अपादानादिविशेषकथाभिः । परिगणनं कर्तव्यम् ।

डुहियाचिरुधिप्रक्षिभित्तिचिजामुपयोगनिमित्तमपूर्वविधौ ।

ब्रुविशासिगुणेन च यत्सचते तदकीर्तितमाचरितं कविना ॥

उपयुज्यत इत्युपयोगः पयःप्रभृति । तस्य निमित्तं गवादि । तस्योपयुज्यमानपयःप्रभृति-
निमित्तस्य गवादेः कर्मसंज्ञा विधीयते । पाणिना कांस्यपात्र्यां गां दोग्धि पयः । पाण्यादि-
कमप्युपयोगनिमित्तम् । तस्य कस्मान्न भवति । नैतदस्ति । विहिता हि तत्र करणादि-
संज्ञा । तदर्थमाह । अपूर्वविधाविति । ब्रुविशासिगुणेन च यत्सचते । ब्रुविशास्योर्गुणः सा-
धनम् । प्रधानं कर्म धर्मादिकम् । तेन यत्संबध्यते तदकीर्तितमाचरितं कविना । तदकथि-
तमुक्तं सूत्रकारेण । डुहि । गां दोग्धि पयः । याचि । पौरवं गां याचते । रुधि । गामवरूणा-
द्धि ब्रजम् । प्रक्षि । माणवकं पन्थानं पृच्छति । भित्ति । पौरवं गां भित्तते । चिज् । वृत्तमव-
चिनोति फलानि । ब्रुवि । माणवकं धर्मं ब्रूते । शासि । माणवकं धर्ममनुशास्ति ।

गतिबुद्धिप्रत्यवसानार्थशब्दकर्मकामणिकर्ता स णौ । ५२ ।

अर्थशब्दः प्रत्येकमभिसंबध्यते । गत्यर्थानां बुद्ध्यर्थानां प्रत्यवसानार्थानां च धातूनां
तथा शब्दकर्मकाणामकर्मकाणां च अण्यत्तानां यः कर्ता स एयत्तानां कर्मसंज्ञो भवति । ग-
च्छति माणवको ग्रामम् । गमयति माणवकं ग्रामम् । याति माणवको ग्रामम् । यापयति
माणवकं ग्रामम् । गत्यर्थेषु नीवह्योः प्रतिषेधो वक्तव्यः (ein Vārttika) । नयति भारं देव-
दत्तः । नाययति भारं देवदत्तेन । वहति भारं देवदत्तः । वाहयति भारं देवदत्तेन । वहेरनि-
यत्कर्तृकस्येति वक्तव्यम् (ein Vārttika) । इह प्रतिषेधो मा भूत् । वहति यवान्बली-
वर्दाः । वाहयति यवान्बलीवर्दानिति । बुद्धि । बुध्यते माणवको धर्मम् । बोधयति माणवकं
धर्मम् । वेत्ति माणवको धर्मम् । वेदयति माणवकं धर्मम् । प्रत्यवसानमभ्यवहारः । भुङ्क्ते
माणवक ओदनम् । भोजयति माणवकमोदनम् । अश्नाति माणवक ओदनम् । आशयति मा-
णवकमोदनम् । आदिखाद्योः प्रतिषेधो वक्तव्यः (ein Vārttika) । अति माणवक ओद-
नम् । आदयते माणवकेनोदनम् । खादति माणवकः । खादयति माणवकेन । भक्षयति पिण्डीं देव-
दत्तः । भक्षयति पिण्डीं देव-